

АЛЕКСАНДАР САША ГАЈИЋ  
Институт за европске студије  
Београд

УДК 324)4:323(439+438)  
Оригиналан научни рад  
Примљен: 30.08.2019  
Одобен: 12.09.2019  
Страна: 135-152

## ЕВРОПСКИ ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ 2019 У МАЂАРСКОЈ И ПОЉСКОЈ\*

**Сажетак:** Рад анализира ток европских парламентарних избора 2019 у Мађарској и Пољској. Полазећи од сличности и разлика између улога Пољске и Мађарске у ЕУ, прелази се на приказ развоја ове две земље од почетака транзиције преко ступања и ЕУ њене позиције унутар Уније. Потом се, у централном делу рада, даје анализа страначких система и предизборне прогнозе а потом описују предизборне кампање главних политичких актера у Пољској и Мађарској. Завршни део рада анализира резултате избора и пружа њихово објашњење у контексту процена успешности изборних кампања.

**Кључне речи:** избори за ЕП, Пољска и Мађарска, нелиберална демократија, популизам, предизборне кампање

Читав низ сличности између Мађарске и Пољске видљив је како у вези са њиховом позицијом унутар ЕУ тако и по питању избора за ЕП који су одржани између 23. и 26. маја 2019 године. Ради се од две средњоевропске припаднице „Вишеградске групе“ - бивше социјалистичке државе чији је пут друштвено-економске трансформације у процесу приступања ЕУ био у многоме истоветан. Обе земље су приступиле Унији кроз „велико проширење“ 2004 и имале сличну улогу припадника „нове Европе“ у европском здању (уз јасну припадност НАТО-у и подржавање процеса даљег проширења ЕУ на југоисток).<sup>1</sup> Током друге декаде 21. века у обе земље се одиграо отклон у правцу суверенизма, то јест окретање ка националним традицијама и нелибералним демократским приступима при решавању економских и политичких проблема. То их је обе довело у немилост Брисела, поготово по питању њиховог противљења илегалној имиграцији. У обе државе на власти су странке у мање-више

---

\* Рад је настао у оквиру пројекта 179014 кога финансира Министарство за просвету и науку Републике Србије

<sup>1</sup> Видети: Pajak Patkowska Beata, Rachwal Marcin, *Hungary and Poland in Times of Political Transition*, Selected Issues, Faculty of Political Science – Adam Mickiewicz University, Poznan, 2016

отвореном сукобу са леволибералним елитама које су у претходном периоду контролисале Европску комисију. Бриселске бирократе су им претиле санкционисањем њиховог понашања (коришћењем фамозног члана 7 Лисабонског уговора). Режији у Мађарској и Пољској су од стране глобалних медија означавани као „антиевропске снаге“ иако су, у ствари, припадници десног центра (у случају мађарског „Фидеса“ – ЕПП (народњака), у случају пољске „Партије права и правде“ – „Савеза конзервативаца и реформиста у Европи“) који не заговарају политику изласка нити растурања, већ трансформисања ЕУ у конзервативном, хришћанско-демократском правцу. Њихова позиција, то јест припадност постојећим породицама европских партија у постизборној ситуацији прилично је нејасна и неизвесна, као и степен њихове подршке другим антисистемским, популистичким партијама у Европи.

Поред свих поменутих сличности, Мађарска и Пољска имају и извесних разлика које су везане за њихово специфично историјско наслеђе. Пре свега, ту је разлика у величини и културно-историјским преференцама који се одражавају на делом различите начине одношења према ширем европском идентитету и према ЕУ, али и према другим важним субјектима међународних односа – САД и Русији. Овде је видљив и највећи степен њиховог размимоилажења: док Пољска себе види као велику европску државу која треба да има водећу улогу у ЕУ и то кроз лидерство које (мање-више у потпуности) следи шире америчке геостратешке интересе на „старом континенту“, Мађарска себе не види као велику, већ средњу националну државу усмерену пре свега сопственој обнови и очувању уз пружање узорног понашања другим Европљанима. Мађарска зато тежи да се са много више флексибилности постави између постојећих „крупнијих играча“ на простору целе Европе. У том смислу, она је много мање непоколебљиви савезник САД и много отворенија за пријатељску сарадњу са Русијом (поготово по питању енергетске политике), за разлику од Пољске чији је антируски историјски сентимент чини и ригидним стратешким опонентом Русије а експонентом Вашингтона, у првом реду у погледу стратегије НАТО „опкољавања“ Русије и осујећивања њених геоенергетских стратешких замисли заобилажења и превазилажења новог „санитарног кордона“ на истоку ЕУ.

## Мађарска и Пољска пре и након ступања у ЕУ

Мађарска интеграција у светски капиталистички систем крајем осамдесетих година прошлог века почивала је како на жељи ка поновном стварању суверене националне државе, тако и на тежњи да се дојучерашњи комунистички поредак преобрази у неки вид социјалне а тржишне државе. Међутим, како се је „држава благодања“ након пропасти комунизма почела да бива демонтирана и на крајњем западу Европе, Мађарска је била приморана да у потпуности усвоји и примени дивљи, неолиберални приступ током читавог периода своје транзиције. Реформски процес је оставио болне социоекономске последице по цело друштво, премда је на почетку 21. века почео да даје и неке умерено позитивне резултате у смислу раста бруто дохотка и већег степена

привлачења страних инвестиција. Када су и ова достигнућа са светском кризом била оспорена чак и урбаним центрима који су једини доживели постепени развој (док је провинција систематски опустела), незадовољство велике већине грађана постало је огромно. Године 2009. чак 72% грађана делило је убеђење како је капиталистички систем економски погубнији него некадашњи социјалистички режим, док 62% међу њима није уопште гледало благонаклоно на тржишну привреду. Преокрет је наступио на изборима у априлу 2010. године. Тада је партија десног центра „Фидес“ Виктора Орбана заједно са својим мањинским коалиционим партнером „Хришћанском демократском партијом“ освојила 52,2 % гласова, што им је, према важећем изборном закону, омогућило двотрећинску већину у мађарском парламенту. Убрзо су Орбан и нова власт започели активност ресуверенизације и државне регулације дивљих тржишних односа.<sup>2</sup> „Фидес“ је у јавности наступао са ставом да су стране компаније искористиле слабу економију Мађарске и политике „отвореног друштва“ током транзиције да би експлоатисале радну снагу и ресурсе земље. Орбан је у том контексту тврдио како средства ЕУ која су послата у Мађарску да помогну држави да се приближе западноевропским економијама и нису права помоћ, већ вид компензације за експлоатацију од стране Запада у раним годинама посткомунистичке ере. Током свог првог мандата, Орбанова влада је увела посебне порезе који су били осмишљени како би највише погодили стране компаније и банке. Критика који су упућивали страни инвеститори и банке због мера као што су посебни порези наметнути од стране владе и присилна конверзија кредита заснованих на швајцарским франку у форинте, наишли су на оштре реторичке контра-реакције владе. Са друге стране, мере владе су наишле на одушевљену подршку већине грађана Мађарске.

Доласком на власт 2010. године, „Фидес“ се у партијском спектру мађарске поставио, по речима самог Виктора Орбана, као „сила централне позиције“ између радикално десне странке „Јобик“ и фрагментиране левице, које су, отприлике, били једнаке снаге на половима политичког спектра. Позицирајући се као централна сила која се супротставља обема екстремима, „Фидесу“ је готово пуну деценију полазило за руком не само да освоји апсолутну већину бирачког тела и формира владу, већ и да између својих опонената одржи чврсту и непомирљиву поделу на екстремну левицу и десницу која је по свим битним питањима, па и оним везаним за пуко опонирање властима и њиховим мерама, практично непремостива. Штавише, релативно снажан „Јобик“ постао је погодно средство владајућем „Фидесу“ да се прибави и спољна подршка како уместо њега на власт не би дошао неко знатно екстремнији у својим нелибералним (али и немократским) ставовима.

Целокупно „Фидесово“ деловање на власти може се разумети као прилагођавање демократског поретка специфичној, културно-историјски уобличеној природи Мађарске. То у пракси значи успостављање јаке, суверене државе

<sup>2</sup> Rajcsányi Gellért, Viktor Orbán's Hungary: Orbanist Politics and Philosophy from a Historical Perspective, Political Change, Konrad Adenauer Stiftung, 2018, стр. 123-134, [https://www.kas.de/c/document\\_library/get\\_file?uuid=8e914238-5bca-e235-e176-f8d502f4a33f&groupId=288143](https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=8e914238-5bca-e235-e176-f8d502f4a33f&groupId=288143) приступљено 03.05.2019.

која услишава базичну жељу грађана ка стварању политичког поретка који чува наслеђени вредносни систем и основна лична и колективна права грађана. У практичној политици „Фидес“ је приступио смањивању опште стопе опорезивања и накнада, ублажујући оно што су грађани сматрали најтежим наметима (нпр, смањење комуналних трошкова). Покушавајући да обезбедни стабилне фискалне приходе, мађарска влада је истовремено тежила да избегне мере опште штедње тако што је посебним таксама повећала пореска оптерећења појединих крупних привредних субјеката. Одмах је приступљено овладавању државним институцијама у свим гранама власти, пре свега кроз стављање Уставног суда под контролу која се показало од изузетне важности. Прво су изгласана четири амандмана у Основном закону који су се тицали смањења надлежности Уставног суда у вези са фискалном политиком. Након тога, приступило се променама начина избора нових судија у Уставном суду. То је обезбедило да нови кадрови буду из редова владајућег „Фидеса“. Када су и на функцију председника републике дошли припадници „Фидеса“ (Пал Шмит (2010-2012) и Јанош Адер (2012) више није постојао ни један државни орган који би представљао противтежу „Фидесовој“ монолитној извршној и законодавној власти. У свом другом и трећем мандату, „Фидес“ је наставио да учвршћује своју власт користећи механизме редистрибуције националних добара, истовремено настављајући са оштром политиком упереном против либералног крила невладиног сектора. У јеку мигрантске кризе, Орбанова влада је одлучним мерама државног апарата заштитила своје државне границе и у великој мери сузбила покушаје миграната да на илегални начин уђу унутар територије Мађарске. Такође, новим законским решењима о приватном високом образовању, Сорошев „Отворени универзитет“ изгубио је акредитацију те је морао да се помири са својим затварањем и напуштањем мађарског тла. Истовремено, у идеолошком смислу мађарска држава је започела систематску реafirмацију мађарског патриотизма кроз указивање на позитиван значај религије, пропагирање друштвеног конзервативизма, државног капитализма и нескривене државне контроле медијског сектора. Овај процес добио је своје потпуно уобличену форму изнету у Орбановом говору у Тушнадфирду 2014. године у коме је он отворено говорио о циљу стварања хришћанске, нелибералне демократије те указивао на опадање европске цивилизације и погубан утицај либералних елита и њихове идеологије „отвореног друштва“. Поред тога, Орбан је упро прост у цензуру коју политичка коректност намеће широм Запада, као и чињеницу да се у политичкој и друштвеној стварности данашњице могућност избора углавном своди или на либералну недемократију или нелибералну демократију.<sup>3</sup>

Пољска је такође започела свој пут приступања ЕУ као посткомунистичка држава са низом социо-економских проблема чија је транзиција из централно-планске у правцу тржишне привреде представљала прву фазу свеопште трансформације у оквиру евроинтегративних процеса.<sup>4</sup> Пригрливши либерал-

<sup>3</sup> Full text of Viktor Orbán's speech at Băile Tușnad (Tusnádfürdő) of 26 July 2014, The Budapest Beacon, July 29, 2014, <https://budapestbeacon.com/full-text-of-viktor-orbans-speech-at-baile-tusnad-tusnadfurdo-of-26-july-2014> приступљено 03.05.2019.

<sup>4</sup> Pajak Patkowska Beata, Rachwal Marcin, *Hungary and Poland in Times of Political Transition*, Selected Issues, Faculty of Political Science – Adam Mickiewicz University, Poznan, 2016

ни економски концепт у нади да ће на тај начин убрзати свој економски раст, Пољска ипак није подлегла општој приватизацији стратешких привредних грана. Напротив, она их је делом ревитализовала кроз докапитализацију и унапређивање, махом средствима из европских фондова (који је износио 2, 4 милијарде 2004 а 17, 2 милијарде евра 2014), а само делом их отворила за директне стране инвестиције. Успех овог приступа био је несумњив већ након прве деценије транзиције, па је Пољска постала својеврсни лидер у економском расту који се наставио и након приступања ЕУ 2004. Кључ овог успеха лежао је у селективној приватизацији и умереном протекционизму пољског тржишта док оно не ојача довољно за отворену коменпацију, као и паметном стратешком коришћењу тада позапашних предприсупних фондова ЕУ. Главна снага Пољског економског раста лежала је у његовој извозној оријентацији, стриктној заштити прехранбене индустрије и пољопривреде, као и знатно мањој ослоњености на прилив страних директних инвестиција и структуралних фондова а више на снажну домаћу тражњу и повећану продуктивности домаћих произвођача. Све то је допринело да се током прве деценије чланства у ЕУ Пољски извоз утростручи (са 48, 4 на 125, 2 милијарде евра). Три четвртине овог извоза усмерено је ка другим чланицама ЕУ и већ од 2009. године пољски извоз је већи од њеног увоза.<sup>5</sup>

Ако је у економској сфери Пољска приступила делимичној и контролисаној либерализацији, она је то још мање учинила у другим, пре свега социјалним и политичким сферама. Пољска је евроинтеграције схватила пре свега као вид њеног западног цивилизацијског опредељења те као изградњу демократских институција и поново проналажење националног суверенитета, а не као њихово губљење у супранационалном европском здању. Тако је Пољска већ у првим годинама након пријема у ЕУ тврдоглаво бранила систем гласања из Нице упркос томе што је на нивоу ЕУ већ био постигнут договор о његовој измени. Наредна влада левог центра у Варшави потом се сагласила са садржајем европског Устава (који је касније пропао због негативног референдумског изјашњавања неких других чланица ЕУ). Формирање владе 2007. године (коју су чиниле „Грађанска платформа“ и „Пољска народна партија“) представља отклон од пређашњих тврђих ставова у правцу флексибилнијег улажења у различите коалиције са другим државама чланицама ЕУ по читавом низу европских питања. И поред тога, континуитет јасне (гео)политичке оријентације свих влада у Варшави у 21. веку остао је видљив у залагању за споровођење „Европске суседске политике“ (ENP) ка постсовјетском истоку, затим у веома израженом скептицизму ка јачању „Европске спољне и безбедносне политике“ и снажном залагању за политику даљег проширења ЕУ - пре свега Балкана и Турске - чији је главни заговорник била Велика Британија. Сви ови ставови очигледно су на линији са атланстичком, англо-америчком (гео)политиком и њеним стратешким циљевима на простору Европе.

Крупан преокрет у позицији Пољске према Бриселу дешава се након 2015. године с повратком на власт „Партије права и правде“ коју су основала браћа Качински. У питању је национално-конзервативна, демохришћанска

<sup>5</sup> Kolodziejczyk Katarzyna, „Poland in EU: ten years of membership“, Revista UNISCI / UNISCI Journal, № 40, Madrid, January 2016, стр. 13.

странка десног центра са јасним суверенистичким одликама, веома налик мађарском „Фидесу“. Њене главне политичке активности су усмерене против негативних друштвених токова и појава, уз јасно приржавање агенде поштовања закона и реда са солидаристичких социјално-конзервативних позиција блиских римокатоличкој цркви.<sup>6</sup> У односу према ЕУ „Партија права и правде“ заузима благу евроскептичну позицију (налик „Фидесовој“), али уз јасну анти-руску геополитичку оријентацију (за разлику од „Фидеса“). Насупрот пољској либералној опозицији, „Партија права и правде“ се противи тешњим федералистичким евроинтеграцијама. Њене програмске позиције стоје на типичној демохришћанском залагању за социјално-тржишну економију са благим отклоном у правцу државног интервенционизма и протекционизма те жестоком инсистирању на борби против корупције. Ова партија се залаже за оснажење историјског идентитета Пољске, јачање националних војних капацитета, за побољшање програма социјалне заштите, смањење пореских стопа и универзалну здравствену заштиту.<sup>7</sup> Позиције „Партије права и правде“ по питању унутрашње трансформације политичког система усмерене су на јачање председничке власти, смањење броја чланова законодавних тела (Сејма (скупштине) и Сената) и одлучно спровођење лустрације у пољском друштву према припадницима некадашњег комунистичког државног апарата. Ту је, свакако, и залагање за традиционалне вредности и афирмацију породичне политике те противљење илегалној имиграцији, абортусу, еутаназии и идеологији јачања ЛГБТ агенде.

Повод за отворени сукоб између пољске владе и бриселске бирократије у ЕК представља ткз. „криза пољског Уставног суда“ која је започела у октобру 2015 када су на позиције судија од стране тада владајуће „Цивилне платформе“ доведена петорица судија блиских овој странци. После победе на парламентарним изборима, „Партија права и правде“ је оспорила легалност ових избора и поставила друге судије, а затим и изменила начин гласања у Уставном суду који је изискивао двотрећинску већину уз неопходност присуства 13 од укупно 15 судија. Ова решења су од стране Европске комисије била проглашена за потчињавања судске власти извршној, чиме се наводно нарушава владавина права и угрожавају основна људска права грађана Пољске. Због тога је 13. јануара 2016 на основу члана 7. Лисабонског уговора започет процес санкционисања Пољске који, теоретски, може да доведе до одузимања права гласа овој држави у институцијама ЕУ. Касније, током 2017. године, оптужбама о нарушавању владавине права и њиховом санкционисању су придодате и оптужбе везане за спорну сечу шума у Биаловијеску, као и одбијање пољске владе да прихвати квоте имиграната у складу са европским програмом њихове релокације итд. Чврсто контрирање владе у Варшави свим оптужбама из Бри-

<sup>6</sup> Видети: Kulesza Czesław, Rae Gavin, „The Law and Justice Party and Poland’s Turn to the Right“. Transform Europe, Brussels January 2017, [https://www.transform-network.net/fileadmin/user\\_upload/raekulesza\\_paper\\_final\\_19\\_01\\_2017.pdf](https://www.transform-network.net/fileadmin/user_upload/raekulesza_paper_final_19_01_2017.pdf)  
Приступљено 03.05.2019.

<sup>7</sup> Булахтин М.А., „Борьба партии «Право и справедливость» за новую модель польской республики“, Cyberleninka, 2013, <https://cyberleninka.ru/article/v/borba-partii-pravo-i-spravedlivost-za-novuyu-model-polskoj-respubliki> приступљено 04.05.2019.

села довело је до општег погоршања односа између Пољске и ЕУ. Из ових разлога аналитичари европских прилика односе између актуелне Варшаве и Брисела најчешће приказују као стагнантне, па и назадујуће.<sup>8</sup>

## Процене избора у Мађарској и Пољској за ЕП 2019

Мађарска и Пољска су, дакле, ушле у до сада најзначајније изборе за Европски парламент као две државе-чланице нелојалне Бриселу. Њихове су владајуће партије означене као „антиевропске“, као отелотворења нелибералног популизма, упркос томе што су обе чланице породице „мејнстрим“ европских партија десног центра. Какве су биле предизборне прогнозе изборног циклуса у обе државе чланице?

Прогнозирана излазност на изборе за ЕП у Мађарској била је нешто нижа него што је то на њеним националним и локалним изборима. 2009 излазност на изборима за ЕП је била 36% а 2014 свега 29% процената, углавном због нешто мањег интересовања јавности за европске изборе, али и због тога што су кандидати за посланике у ЕП, уз пар изузетака, били углавном мање познати бирачком телу. Поред тога, изборни закон у Мађарској предвиђао је гласање за изборне листе за ЕП, а не за поједине кандидате. Због опште климе везане за важност избора али и предизборне кампање које су покушавале да око најважнијих питања мотивишу бирачко тело да се одазове и изађе на изборе, предвиђало се да ће на изборима 2019 излазност бити већа него у ранијим изборним циклусима. Нешто већа излазност је прогнозирана и зашто што је будимпештанска влада законски омогућила право гласа држављанима Мађарске који живе изван ЕУ, као што су они у Србији и Украјини. Због тога већина прогноза сматрала да ће излазност бити знатно већа од 30%. Процењивало се да би „Фидес“ на изборима могао да добије између 48-59% подршке изашлих бирача, односно између 23 и 41 процената целокупног електората.<sup>9</sup> Најчешће се сматрало како „Фидес“ (у коалицији са „Демохришћанском народном партијом“) може да освоји 54, 3% активних бирача. На тај начин владајућа коалиција би у Мађарској освојила 13 места за ЕП, што би представљало увећање за 2 посланичка места у односу на изборе из 2014. Високи резултат објашњавао се популарношћу антиимигрантског става владе кога дели више од две трећине електората, а толико грађана је, отприлике, мање-више задовољно и потезима владе да се носи са проблемом имиграције.

Овакав степен подршке кључној владиној агенди стављао је мађарску опозицију у веома тешку и незахвалну позицију. Због тога је она покушала да своју кампању преусмери на друга важна питања, пре свега на корупцију владајуће већине као што су случајеви коришћења европских фондова и одбијања Мађарске да се укључи у рад канцеларије Европског јавног тужиоца из разлога

<sup>8</sup> Gromadzki Grzegorz, „Poland in EU: Unavoidable marginalization with a small question mark“, Friedrich Ebert Stiftung – Poland, Warsaw, february 2018, стр. 2-3.

<sup>9</sup> <https://www.politico.eu/2019-european-elections/hungary/> приступљено 05.05.2019.

што би то штетило мађарском суверенитету. Осим тога, опозиција је била и остала дубоко идеолошки подељена те је наступала у неколико различитих колона. Једну је предводио „Јобик“, радикално десна странка која се у последње време постепено помера у правцу десног центра и систематски ублажава своје до јуче екстремистичке ставове. „Јобик“ критикује „Фидес“ са национално-суверенистичких позиција, углавном због питања корупције и по њима неумерене политике која је Мађарску беспотребно конфронтирала са Бриселом. Једну од две преостале колоне - он левог центра, предводили су социјалисти који су водили Мађарску пре „Фидеса“ (за које се вежу многобројне коруптивне афере), док је другу предводила демократска коалиција. Процењивало се да би „Јобик“ на изборима за ЕП могао да освоји између 12 и 15% гласова (чешће се прогнозирао први проценат), док би социјалисти могли да освоје између 10 и 12%, а припадници демократске коалиције око 6% гласова активних бирача. У случају оваквог исхода гласања „Јобик“ би освојио три мандата у ЕП, док би социјалисти освојили три, а демократска коалиција два мандата. „Партија зелених“, према већини процена, са освојених 2 % гласова не прелази изборни цензус. Исту судбина по овим предвиђањима очекивала је „Моментум“, центристичку проевропску партију (која, ценило се, може да освоји до 2% гласова) и покрет „Наш дом“ (настао одвајањем екстремнијег, изворнијег дела „Јобика“ из ове партије након што је она направила заокрет од крајње деснице ка десном центру) који је, такође, претендовао на свега 1-2% гласова. Све у свему, готово све предизборне процене ишле су у прилог убедљиве победе Орбановог „Фидеса“. Непознаница је била само да ли ће „Фидес“ као још увек чланица ЕПП-а после избора подржати кандидатуру Манфреда Вебера, вођу европских народњака, за функцију председника Европске комисије, будући да је ова партија суспендована од стране истих тих народњака (након афере „Јункер“), а још давно пре тога проказана као „антиевропска“ у фамозном Сарђентинијевом извештају. Овај извештај сачињен у другој половини 2018. године је, такође, оштро критковао Орбанову владу због угрожавања владавине права и представљао основу за покретање казненог поступка на основу члана 7 Лисабонског споразума. Друга могућност је да „Фидес“ у постизборним околностима напусти европске народњаке и да се, као отворено суверенистичка и анти-бриселски настројена партија, придружи новом европскептичном блоку у ЕП предвођеног Салвинијем, Ле Пеновом и немачким АФД-ом.

Ситуација у Пољској везано за изборе за ЕП 2019 је нешто сложенија, па су и предизборне прогнозе биле нешто неизвесније. Наиме, Пољаци су до сада три пута излазили на биралишта за ЕП, и сваки пут је излазност била једна од најнижих у целој Европској унији. Ни једном она није прешла 25% бирачког тела. На претходним европским изборима данас опозициона „Грађанска платформа“ успела је да победи „Партију права и правде“ са разликом свега 0,30% од укупног броја гласова. Иако су обе партије имале по 19 посланика у ЕП, „Грађанска платформа“ је освојила 32,13% а Партија права и правде 31,78% гласова. Тада су посланичка места освојили и „Лева демократска алијанса“ са 9,44% (5 посланика), „Конгрес нове деснице“ са 7,15 % (4 посланика) и „Пољ-

ска народна партија“ са 6.8% гласова (4 посланика).<sup>10</sup> И у Пољској се, због важности избора и оштре политичке поларизације по читавом низу важних тема, очекивала нешто већа излазност, у сваком случају по први пут изнад 30% укупног бирачког тела.

Током претходне четири године европска теме постале су централне у унутрашњој јавној дебати, будући да оне произлазе из нараслих тензија између актеулених власти и европских институција (пре свега ЕК) по питању оптужби за урушавање владавине права. Како су за јесен ове године заказани редовни парламентарни избори, а наредне године и председнички избори, надметање око посланичких места у ЕП представљао је својеврсни увод у борбу за власт на националном нивоу. Главна политичка борба се и даље водила између две највеће политичке партије – владајуће „Партије права и правде“ (PiS) и опозиционе либералне „Грађанске платформе“ (PO) чија су најважнија упоришта велики градови. Како би се супроставила владајућој странци, „Грађанска платформа“ је са другим опозиционим групацијама попут либерала (Nowoczesna) и „Пољске народне партије“ (PSL) оформила „Европску коалицију“. Ту су и две нове, самоникле партије на левом и десном крају политичког спектра. Прву предвиди Роберт Биедрон, градоначелник Слупска, леволиберални и први отворени пољски геј политичар, својеврсни „пољски Маркон“ са својом партијом „Пролеће“ (Wiosna). Као нова и до сада некомпромитована појава на политичкој сцени, он је почео привлачи леволиберални део бирачког тела који је био незадовољан радом и учинцима „Грађанске платформе“ и њених политичких савезника. На другој страни је радикално десна, неконформистичка странка „Кукис 15“. Њу предводи Павел Кукис бивши панк рок музичар који је на председничким изборима 2015 направио велико изненађење када је освојио чак 21% гласова. Програм покрета „Кукис 15“ базиран је на заговарању „уништавања партитократије“, изборној реформи у правцу пропорционалног представљања, залагању за грађанске слободе, строго поштовање одвајања грана власти и инсистирању на што чешћем референдумском изјашњавању грађана.<sup>11</sup> На европској сцени „Кукис 15“ је програмски близак италијанском „Покрету пет звездица“. Његово бирачко тело су пре свега национално опредељени гласачи, омладина и сви они који су незадовољни естаблишментом. Предизборне прогнозе оцењивале су како би на предстојећим изборима владајућа „Партија права и правде“ успела да освоји највећи број гласова, чак 39-40%. То би јој донело 23 од 51 места превиђених за Пољаке у ЕП. Са 35% освојених гласова, њих би следила „Европска коалиција“ предвођена „Грађанском платформом“ која би у том случају имала 20 посланичких места у Стразбуру. Биедреново „Пролеће“ се сматрало за трећу по снази групацију која, процењивало се, тежи да освоји 9-10% гласова и узме 5 посланичких места, док би покрет Павела Кукиса, могао да узме 6,5% гласова и освоји три посланичка места.<sup>12</sup> Остале десне радикалне партије (попут Слобо-

<sup>10</sup> <https://www.politico.eu/2019-european-elections/poland/> приступљено 05.05.2019.

<sup>11</sup> <https://pikio.pl/kukiz-narodzil-sie-ruch-ktory-przywroci-panstwo-obywatelom/> приступљено 26.04.2019.

<sup>12</sup> <https://www.politico.eu/2019-european-elections/poland/> приступљено 05.05.2019.

Александар Саша Гајић, Европски парламентарни избори 2019 у Мађарској и Пољској де, Конфедерације Корвин итд) према свим проценама нису биле у стању да пређу изборни цензус.

## Главне теме и токови кампања

Агенда са којом су премијер Виктор Орбан и владајућа партија „Фидес“ тежили да мобилишу гласаче састојала се у томе да представе ове изборе као својеврсни референдум за или против имиграције који снажно поларизује мађарској јавно мњење (које је више од 70% антиимигранционо наклоњено), а која ће у предстојећим годинама представљати централни проблем ЕУ. Предизборна кампања је формално започела 10. фебруара када се Орбан обратио гласачима за позивом да бране хришћанске нације од имиграције која, по његовим речима, „шири вирус криминала и тероризма, поготово криминала упереног против жена“.<sup>13</sup> За Орбана, фокус кампање је био да објасни суштину сукоба између мултикултурализма и хришћанске културе који се директно рефлектују на ставове за и против имиграције, али и на сукоб између федералистичке Европске уније коју заговарају леволиберали у Бриселу и Европе националних држава које пропагира „Фидес“. За Виктора Орбана елите формиране 1968 су криве за све невоље у ЕУ, па се он радује свим видовима реакције против њих, то јест суверенистичким покретима широм Европе тако јасно видљивим пре свега у Италији, Аустрији и Немачкој. Осим тога, Орбан себе доживљава као идеолошког предводника суверенистичког хришћанско-демократског покрета који се шири Европом и који за свог главног доктринарног противника види либерално-прогресивистичког француског председника Емануела Макрона (који такође има континенталне лидерске идеолошке претензије).<sup>14</sup> Орбан слика призор будуће Европе – конзервативне, засноване на традиционалним вредностима: на Богу, породици и нацији. Истовремено, он се бори да оповргне оптужбе опозиције за корупцију, гушење медија и грађанских слобода те стварање партијске државе. Са друге стране, „Фидесова“ кампања је била јасно усмерена ка практичним мерама за остваривање визије конзервативне, хришћанске Мађарске у „Европи нација“. Опозиционе групације, притешњене „Фидесовом“ доминантом медијском кампањом, покушавале су да отворе што више других тема и негативно прикажу „Фидесове“ досадашње учинке, али и перспективе које Мађарска има (то јест) губи са оваквим државним руководством. Будући да је имигрантском темом Орбан практично до краја преотео агенду десничарском „Јобику“ који се „нормализовао“ и умерио у правцу десног центра, опозиција је покушала да води негативну кампању против „Фидеса“ и Орбана лично. Оштрица њихових напада усмерена је ка критици корупције, гушења медијских и грађанских слобода те претварања Мађарске у пар-

<sup>13</sup> „Orbán opens EU elections campaign, vows defence of ‘Christian’ Europe”, Euractiv, 11.02.2019 <https://www.euractiv.com/section/eu-elections-2019/news/orban-opens-eu-elections-campaign-vows-defence-of-christian-europe/> приступљено 04.05.2019.

<sup>14</sup> „Orbán wants to shift Europe to the right“, Eutopics, <https://www.eutopics.net/en/203809/orban-wants-to-shift-europe-to-the-right> приступљено 04.05.2019.

титократију. Проблем је што опозициона левица (социјалисти) носи позамашан баласт корупционих афера из времена када су били на власти, док је „Јобиково“ критковање грешака власти које кваре односе са европским партнерима неубедљиво из уста дојучерашњих радикала чију је некадашњу агенду у потпуности преузео актуелни режим.

„Фидесов“ главни изборни адут представљала је најаву пакета од седам мера који се огледа у смањивању пореза и разним олакшицама те новчаним давањима којима би се подстакле мађарске породице да подижу што више деце. Ове мере се сматрају првим корацима практичне демографске ревитализације Мађарске насупрот бриселском интернационализму који као једино решење за опадање наталитета широм Европе пропагира прихватање трећесветске имиграције.<sup>15</sup> „Ми нећемо само више беба, ми хоћемо мађарске бебе“ – истакао је Орбан наглашавајући како ће у Мађарској жене које роде четири или више дете бити доживотно ослобођене плаћања пореза на лична примања.

Целокупна „Фидесова“ предизборна кампања само је наставак континуираних медијских обраћања која се једне стране теже да афирмишу традиционалне вредности и национални суверенитет, а са друге дефамирују оне који му прете. Вишегодишња негативна кампања против Џорџа Сороса (кога „Фидес“ и њему наклоњени медији виде као главног финансијера како имигрантског прилива са Близког истока тако и бриселских проимигрантских ставова) са почетком предизборне кампање настављена је придодавући му и друге негативне фигуре. Један од постера који раме уз раме са Соросом ставља и Жан Клода Јункера, одлазећег председника Европске комисије и лидера европских народњака (чијој породици партија припада и „Фидес“), изазвао је велике потресе широм Европе.<sup>16</sup> Европски народњаци су захтевали извињење „Фидеса“ и претили санкцијама, а потом је до избора пронађено „соломонско решење“: „Фидес“ је због „увреда“ упућених Јункеру само суспендован, али не и трајно искључен из групације ЕПП-а. То је обема странама савршено одговарало док не прођу избори 26. маја. Иако је „Фидес“ упутио неку врсту формалног извињења ЕПП-у, Орбан је током кампање наставио да негативно квалификује лидера највеће политичке групе у ЕП којој и његова странка припада, описујући га као „аутентичног социјалисту“ који носи велику одговорности за Брегзит и мигрантску инвазију, уз истицање како ЕУ, насупрот вредносно-програмским начелима народњака, хрли у лево, у либералном працу према изградњи европске империје, односно у правцу Европе имиграната.<sup>17</sup> Уз отворену сарадњу са Матеом Салвинијем и његовом Лигом, Орбан је у великој мери назначио постизборни правац ка коме ће „Фидес“ у будућности гравитирати, с обзиром да увиђа како међу европским народњацима који спроводе леволибералну а не демохришћанску политику за „Фидес“ нема места.

<sup>15</sup> <https://www.euractiv.com/section/eu-elections-2019/news/orban-opens-eu-elections-campaign-vows-defence-of-christian-europe/> приступљено 02.05.2019.

<sup>16</sup> <https://www.politico.eu/article/orban-faces-backlash-after-attack-on-junker/> приступљено 02.05.2019.

<sup>17</sup> <http://hungarymatters.hu/2019/04/08/orban-outlines-fideszs-plan-to-stop-immigration/> приступљено 03.05.2019.

Како је у Пољској клима у јавном мњењу по питању квалификација ЕУ знатно другачија него у Мађарској, јак проевропски приступ опозиције је имао знатно више потенцијала да уроди плодом. Поред тога, један део опозиционих партија, њих пет (предвођених „Грађанском платформом“, другом по снази партијом у Пољској) формирао је 24. фебруара моћни блок, „Европску коалицију“. Она је имала много више шансе да на изборима за ЕП по броју гласова сустигне владајућу „Партију права и правде“.<sup>18</sup> Циљ кампање „Европске коалиције“ био је да да искористи сукоб владајуће странке у Пољској са Бриселом како би изборе представили као својеврсни референдум о пољском чланству у ЕУ, кривећи „Партију права и правде“ да је својом антиевропском политиком довела до маргинализације Пољске у ЕУ и да ће, ако остане на власти, на крају одвести Пољску изван ЕУ. Насупрот томе, владајућа партија тежила је да порекне ове оптужбе, усмеравајући се на читав низ других питања на којима је она, придржавајући се своје конзервативно-социјалне агенде, забележила значајне успехе. Такође, „Партија права и правде“ је своју кампању базирала на чврстом пропагирању демохришћанске политике десног центра и њеним идентитетским одређењима, пре свега јачању националног суверенитета, супростављања француско-немачким плановима о федерализацији ЕУ, борби против илегалне имиграције, као и одбрани традиционалних вредности и класичне породице.

Проблем и за власт и за водећу опозициону групацију лежи у томе што је Пољска већ дуги низ година мање-више претворена, ако не у двопартијско друштво - онда у друштво где доминирају две највеће партије које обе имају снижен кредибилитет у очима велике већине грађана. Остале странке су веома слабе или потпуно неискусне на политичкој сцени да би могле да озбиљније угрозе две организационо и бројчано надмоћне политичке групације. Засићење великим партијама које се смењују на власти је јасно приметно: истраживања показују како 71% становништва негативно гледа на председника „Партије права и правде“ Качинског и сматра да би било најбоље да се он повуче из политике.<sup>19</sup> Слично као што је „Грађанска платформа“ на изборима из 2015 остала и без идеја и енергије да мобилише гласаче након осам година проведених на власти (а ни до сада, боравећи у опозицији, није успела да поврати готово ништа од изгубљене енергије и поправи своје недостатке), исти проблем почео је да се показује и у случају „Партије права и правде“. То је, додуше, изражено у знатно мањој мери, пошто се њена влада углавном показала компетентном да спроведе неке од популарних мера за које се дуго залагала док је боравила у опозицији. Но, и код ње почиње да се промећује „замор материјала“, губитак идеја и инспирације. Слабости обе доминанте политичке групације показале су се јасно видљивим на прошлогодишњим локалним изборима:

<sup>18</sup> “Polish opposition forms coalition for European elections”, Euractiv, 25.02.2019.

<https://www.euractiv.com/section/eu-elections-2019/news/polish-opposition-forms-coalition-for-european-elections/> приступљено 04.05.2019.

<sup>19</sup> Tilles Daniel, Jules Tom, „The Future of Politics Is Coming to Poland”, Foreign Policy, 08.02.2019. <https://foreignpolicy.com/2019/02/08/the-future-of-politics-is-coming-to-poland/> приступљено 04.05.2019.

владајућа „Партија права и правде“ показала се неспособном да победи у већим урбаним центрима, док је „Грађанска платформа“ поново демонстрирала неуспешност да овада унутрашњошћу земље, поготово мањим, руралнијим срединама. Штавише, обе странке су претрпеле низ пораза на изборима за градоначелнике широм земље где су тријумфовали независни кандидати. Међутим, нове опозиционе групације још увек су недовољно зреле и непрофилисане да би значајније искористиле ову ситуацију. Биедреново „Пролеће“ само делом успева да анимира либералне апстиненте и разочаране дојучерашње гласаче „Грађанске платформе“, док Павел Кукисов антиестаблишмент покрет са својим хаотичним и непрофилисаним насупом успева да допре само до омладине и радикално настројеног дела бирачког тела.

У датим околностима, две доминантне политичке групације покушавале су да, подижући температуру и отварајући бројне афере, мобилишу своје бирачко тело у дубоко подељеном пољском друштву. Радикализација ставова била је видљива још у новембру прошле године када се „Партија права и правде“ отворено придружила екстремно-десним групама на маршу прославе стогодишњице пољске независности. Радикализацијом својих ставова, владајућа странка је само отворила простор за инсинуације либералне опозиције како се она претворила у отворено антиевропску партију која жели да изведе Пољску изван ЕУ. У овим медијским кампањама опозиција је добила отворену подршку бриселских функционера, попут посета потпредседника ЕК Франца Тимерманса који је понављао оптужбе против пољске владе које су довеле до покретања казненог поступка на основу члана 7 Лисабонског уговора.<sup>20</sup> Такође, приметно је јачање опозиционих медија улагањем новца из иностранства, чији је најсимптоматичнији пример улагање Џорџа Сороса у куповање друге по утицају радио станице у Пољској, Еурозета. Пољске дневне новине *Gazeta Wyborcza* (чији је власник медијска група Агора) упознале су пољску јавност са тиме како су оне купиле 40% акција Еурозета, док све остале акције већ поседује *SFS Ventures* - део Соросовог Фонда за Инвестирање у медијски развој.<sup>21</sup>

У садашњој ситуацији, опозициони медији искоршћавали су низ афера како би се режим описао као екстремистички: иако истражни поступак ни на који начин не упућује на политичку мотивацију која би стојала иза убиства дугогодишњег либералног градоначелника Гдањска Павела Адамовича, његова смрт је приказана као последица непријатељске атмосфере коју владајућа партија шири у пољском друштву и која, полазећи од говора мржње за коју се терете гласноговорници „Партије права и правде“, иде у правцу обрачуна са идеолошким неистомишљеницима.

<sup>20</sup> “EU action against Poland before elections: Just a coincidence?” Poland Daily, 10.04.2019.

<https://polanddaily.com/293-eu-action-against-poland-before-elections-just-a-coincidence> приступљено 04.05.2019.

<sup>21</sup> “Soros moves to buy into Polish media ahead of elections”, New Europe, 27.02.2019.

<https://www.neweurope.eu/article/soros-moves-to-buy-into-polish-media-ahead-of-elections/> приступљено 04.05.2019.

Током предизборне кампање питања ЛГБТ права постала су једна од најексплоатисанијих тема којом су се и владајућа странка и главна опозициона групације бавиле како би поларизацију везану за ово питање искористиле за придобијање што већег дела бирачког тела.<sup>22</sup> Повод за отварање овог питања представљала је одлука Рафала Трђаковског, градоначелника Варшаве (члана „Грађанске платформе“) да потпише декларацију о заштити ЛГБТ права у престоници. Донета декларација је припадницима ове сексуалне оријентације гарантовала основне потребе међу којима су апострофирани не само хостели за смештај ове мањинске групе, систем за њихову заштиту у кризним ситуацијама, већ и увођење „антидискриминационих едукација у школама“. Конзервативци и радикална десница је ово видела као вид наметања ЛГБТ идеологије међу најмлађом популацијом (све под изговором „антидискриминационих мера“) које директно угрожавају традиционалне породичне вредности на којима почива пољска нација. Због тога су започете жестоке контрамере: демонстрације, негативна медијска кампања и слично. Владајућа „Партија права и правде“ је у придруживању овој кампањи видела за себе шансу за успех на предстојећим изборима и то из више разлога. Противљење ЛГБТ агенди владајућу странку не само додатно учвршћује међу претежно већински конзервативним, католички настројеним делом бирача, већ и доприноси да се ова агенда преотме од радикалне деснице која је у Пољској у успону, али и да се главна опозициона групација потисне са позиција умереног, левог центра још више у леволибералном правцу. Наиме, опозициона „Европска коалиција“ је прилично шаролика и унутрашње издиференцирана по овом питању, од „Грађанске платформе“ која је либерална у економском али умерено конзервативна у социјалној сфери (тј. само једна њена фракција је збиља леволиберална и про-ЛГБТ) до „Савеза демократске левнице“ или „Зелених“ и других чланова коалиције који се нескривено афирмативно односе према овој агенди. Стога је анти-ЛГБТ кампања владајуће странке желела да изазове што дубљи раскол у редовима опозиционе коалиције, па чак и да допринесе да неки од неодлучних либералних гласова не оду овој коалицији, већ „Пролећу“ Роберта Биедрона, декларисаном геј политичару.

Сам ток кампање као несумњиво веома успешну владину агенду потврђивао је једино изношење новог програма јавне потрошње. Због тога је владајући режим прибегао прибављању спољнополитичких поена посетом пољског председника Дуде америчком председнику Трампу, свог главном стратешком савезнику, и то у самом финишу кампање. Неколико дана раније, исту ствар је учинио и мађарски премијер Виктор Орбан.

<sup>22</sup> Harper Joe, „PiS pic LGBT battleground in Poland“, *Forbes*, 24.03.2019.

<https://www.forbes.com/sites/joharper/2019/03/24/pis-picks-lgbt-battleground-in-poland/#45a3efc42459> приступљено 04.05.2019

## Закључна разматрања о изборним резултатима

Мада је на први поглед све указивало на предвидивост резултата, избори за ЕП у Пољској и Мађарској донели су извесна изненађења и по питању излазности и по питању исхода гласања. Као прво, излазност је била знатно већа од прогнозиране. Она нам говори о успешној мобилизацији бирача кроз предизборне кампање и владајућих странака и опозиције. Уместо прогнозираних преко 30%, излазност у Пољској је износила чак 45, 5 % (што је далеко највећа стопа излазности у Пољској од како је постала чланица ЕУ), док је у Мађарској она износила читавих 52,33% и добила размере најширег референдумског изјашњавања.

Ни што се тиче самог исхода избора није недостајало изненађења. У Пољској, где је надметања између владајуће партије и опозиционе проевропске коалиције указивало на неизвесан, крајње „тесан“ резултат у корист владајуће партије уз приметно јачање нових опозиционих групација, десило се нешто мало очекивано. Владајућа „Странка права и правде“ значајно је одскочила у односу на ривалску коалицију и добила изненађујуће високих 45, 38%, гласова, чак 5% више него што су јој најоптимистичније процене прогнозирале. „Европска коалиција“, напротив, добила је тачно колико је и очекивала – нешто преко 38% гласова активног електората. Пољска је тако постала чланица Уније која ће, с обзиром на исход гласања, имати највише, тачније више од половине (53%) евроекспетичних представника у ЕП. Изненађење, и то негативно, представља лош резултат преосталих опозиционих странака. Само је Бидероново „Пролеће“, за кога се очекивало да ће освојити добар део либералних гласова - по неким проценама и до 10%, прешло изборни цензус и освојило 6% гласова. Популистички „Кукис 15“, међутим, за кога се ценило да ће засигурно освојити више од 6%, остао је далеко испод изборног прага са освојених свега 3, 16 % гласова. Све то нам показује како је Пољска дубоко поларизовано друштво свстано у два табора где једва да има места за неког трећег. Истовремено, то нам говори и да је изборна стратегија радикализације порука обе доминанте стране донела резултате двома најмоћнијим политичким групацијама, али више владајућој странци. Својом радикализованом конзервативном агендом она је успела да највећој мери апсорбује гласове несистемских, десних и радикалних гласача и то у условима неочекивано високе излазности. Због тога су не само „Кукис 15“, већ и остале радикално десне опције (коалиција „Конфедерација“ предвођена „Корвином“ и „Националним покретом“) остале испод цензуса. Са друге стране, опозициона „Европска коалиција“ предвиђена „Грађанском платформом“ успела је да својом кампањом одржи на окупу проевропске и либералне гласове и не дозволи унутрашњи раскол око горућих тема које је наметао главни политички опонент. Такође, она је спречила озбиљнији успех новоосноване леволибералне алтернативне опције – Биедроновог „Пролећа“ и успела да му узме, односно да у своје окриље врати део разочараних и пасивизираних либералних гласача. Класична левица је ионако на крајњој политичкој маргини, па су и њени резултати („Удружене левице“ нпр.) изразито слаби (1,24%). Коначни исход гласања је следећи:

„Партија права и правде“ освојила је чак 27 посланичких места, „Европска коалиција“ 22, док је „Пролеће“ обезбедило 3 мандата у Европском парламенту.

У Мађарској Орбанов «Фидес» није дозволио никаква изненађења што се тиче резултата владајуће коалиције, али опозиција јесте - и то у негативном смислу. Орбан је убедљиво тријумфовао са 52, 33% добијених гласова у условима неочекивано високе излазности што је било сасвим у оквирима оптимистичких предизборних прогноза. Са друге стране, опозиција је несумњиво подбацила: социјалисти су освојили 6,68%, припадници демократске коалиције 16%, «Моментум» 9,92% а «Јобик» свега 6,44% гласова. У складу са резултатима расподела посланичких мандата је следећа: «Фидес»-«Демохришћанска партија» 13 посланика, «Демократска коалиција» 4 посланика, «Моментум» 2 посланика, социјалисти 1 посланика и «Јобик» 1 посланика. Све то нам говори о веома успешној «Фидесовој» кампањи а неуспешној негативној кампањи социјалиста и «Јобика» који су претпели неуспех у намери да се представе као борци против корупције, односно као умерене и прихватљиве политичке снаге. Њихову незахвалну ситуацију у извесној мери су искористиле партије проевропског центра (као и чињеницу да се «Фидес» са позиције десног центра позиционирао још више удесно) и успеле да се пласирају у ЕП.

Припадници обе владајуће партије тријумфално су обзнанили своју победу на изборима, као и циљеве њихове будуће борбе у ЕП. Јарослав Качински, лидер пољске владајуће партије, славodobитно је прогласио најбоље резултате које је «Партија права и правде» освојила на свим досадашњим изборима. Он указао како ће најважнија битка бити настављена на јесењим националним парламентарним изборима, али и унутар ЕП и то на основу оних вредности који су историјски чинили Пољску важном европском нацијом. Са друге стране, припадници опозиционе «Европске коалиције» нису крили своје разочарање исходом избора, нарочито резултатима оствареним ван већих урбаних центара. Све то је отворило сумње да ли ће ова опозициона коалиција опстати до јесењих националних избора.

Виктор Орбан је у свом постизборном обраћању истакао како одлични резултати јасно изражавају да мађарски гласачи желе да виде крупне промене у Бриселу, пре свега у односу према имигрантима, али и у поштовању европских нација и заштити европске културе. Остаје отворено питање у оквиру које политичке групације ће «Фидес» покушати да оствари ове циљеве, будући на њихову суспензију и крајње неизвесни статус унутар европских народњака. Слична је ситуација и са пољском «Партијом права и правде»: они за сада остају унутар групације «Европских конзервативаца и реформиста» заједно са британским конзервативцима (који су претпели историјски катастрофалан пораз од Фаражовог популистичког покрета «Брегзит сада»). Но, када Британија једном дефинитивно иступи из ЕУ, отвориће се и питање којој ће парламентарној групацији Пољски «меки евроскептици» приступити.

## Литература:

1. Булахтин М.А., „Борьба партии «Право и справедливость» за новую модель польской республики“, Cyberleninka, 2013, <https://cyberleninka.ru/article/v/borba-partii-pravo-i-spravedlivost-za-novuyu-model-polskoy-respubliki>
2. Viktor Orbán's speech at Băile Tușnad (Tusnádfürdő) of 26 July 2014, The Budapest Beacon, July 29, 2014, <https://budapestbeacon.com/full-text-of-viktor-orbans-speech-at-baile-tusnad-tusnadfurdo-of-26-july-2014>
3. Gromadzki Grzegorz, „Poland in EU: Unavoidable marginalization with a small question mark“, Friedrich Ebert Stiftung – Poland, Warsaw, february 2018
4. “EU action against Poland before elections: Just a coincidence?” Poland Daily, 10.04.2019. <https://polanddaily.com/293-eu-action-against-poland-before-elections-just-a-coincidence>
5. Kolodziejczyk Katarzyna, „Poland in EU: ten years of membership“, Revista UNISCI / UNISCI Journal, N° 40, Madrid, January 2016
6. Kulesza Czesław, Rae Gavin, „The Law and Justice Party and Poland's Turn to the Right“. Transform Europe, Brussels January 2017, [https://www.transform-network.net/fileadmin/user\\_upload/raekulesza\\_paper\\_final\\_19\\_01\\_2017.pdf](https://www.transform-network.net/fileadmin/user_upload/raekulesza_paper_final_19_01_2017.pdf)
7. “Orbán opens EU elections campaign, vows defence of ‘Christian’ Europe”, Euractiv, 11.02.2019 <https://www.euractiv.com/section/eu-elections-2019/news/orban-opens-eu-elections-campaign-vows-defence-of-christian-europe/>
8. „Orbán wants to shift Europe to the right“, Eutopics, <https://www.eurotopics.net/en/203809/orban-wants-to-shift-europe-to-the-right>
9. Pajak Patkowska Beata, Rachwał Marcin, *Hungary and Poland in Times of Political Transition*, Selected Issues, Faculty of Political Science – Adam Mickiewicz University, Poznań, 2016
10. “Polish opposition forms coalition for European elections”, Euractiv, 25.02.2019. <https://www.euractiv.com/section/eu-elections-2019/news/polish-opposition-forms-coalition-for-european-elections/>
11. Rajcsányi Gellért, Viktor Orbán's Hungary: Orbanist Politics and Philosophy from a Historical Perspective, Political Change, Konrad Adenauer Stiftung, 2018, [https://www.kas.de/c/document\\_library/get\\_file?uuid=8e914238-5bca-e235-e176-f8d502f4a33f&groupId=288143](https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=8e914238-5bca-e235-e176-f8d502f4a33f&groupId=288143)
12. “Soros moves to buy into Polish media ahead of elections“, New Europe, 27.02.2019. <https://www.neweurope.eu/article/soros-moves-to-buy-into-polish-media-ahead-of-elections/>
13. Harper Joe, „PiS picks LGBT battleground in Poland“, Forbes, 24.03.2019. <https://www.forbes.com/sites/joharper/2019/03/24/pis-picks-lgbt-battleground-in-poland/#45a3efc42459>

## EUROPEAN PARLIAMENTARY ELECTIONS 2019 IN HUNGARY AND POLAND

**Summary:** The Paper analyzes the course of European parliamentary elections in 2019 in Hungary and Poland. Starting from the similarities and differences between roles of Poland and Hungary in the EU, we observe the development of these two countries from the beginning of transition through their accession into EU and their position within the European Union. Then, in the central part of the Paper, analysis of both Hungarian and Polish of

party systems is being provided, as well as pre-election prognosis and pre-election campaigns of the main political actors in Poland and Hungary. The final part of the Paper observes the results of the elections and gives their explanation in the context of assessing the effectiveness of election campaigns.

**Key words:** EP elections, Poland, Hungary, non-liberal democracy, populism, pre-election campaigns